

Aandacht voor schrijfvaardigheidsontwikkeling in de universitaire opleiding

Ingrediënten voor een schrijfvaardigheidsprogramma in
een opleiding

Aandacht voor *voortgezette*
schrijfvaardigheidsontwikkeling in de
universitaire opleiding

Gert Rijlaarsdam, Sarah Bernolet & Nina Vandermeulen
Vakgroepen Taalkunde en Meertalige professionele
communicatie

Programma

1. Onze kennis van wat we weten uit onderzoek

Grillig

instructieonderzoek;

**Heldere
uitkomsten**

2. Praktisch

Onze cursus: situering

Uitgangspunten praktisch toegelicht

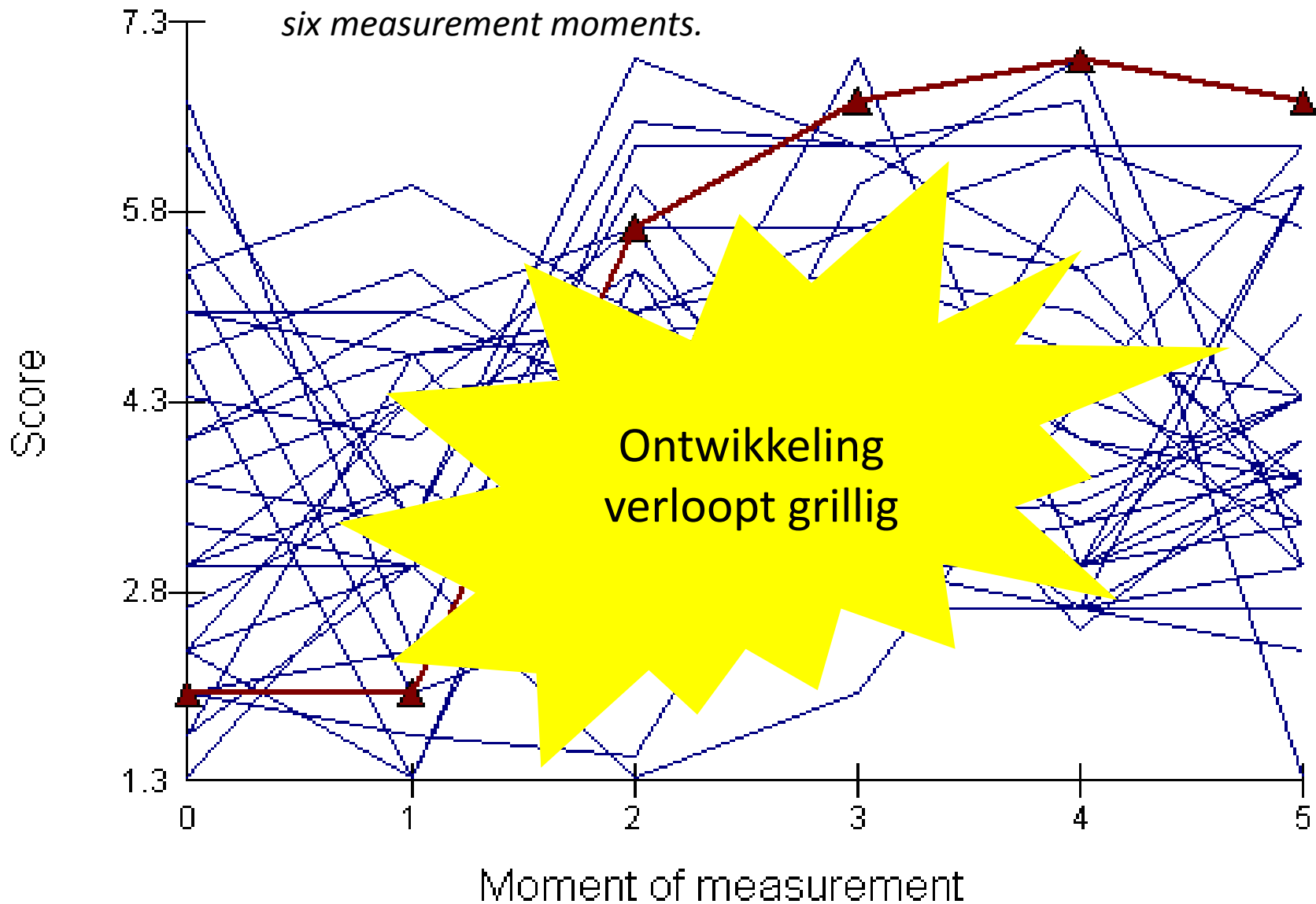

Kennisbasis

Academisch schrijven: leerproces

Growth patterns. Writing performance of 30 students in grade 3 on six measurement moments.

*Adapted from
Verheyden (2010).*

We zien dezelfde patronen

1. Bij schakelstudenten academisch schrijven
2. Leerlingen secundair voor kunstonderwijs (fotoseries)
3. Correlaties tussen schrijftaken binnen proefpersonen

Als *leren* schrijven zo grillig verloopt ...

Terwijl leren vereist:
inspiratie
tijd

Noodzaak: veel
schrijven, veel vallen
en opstaan, veel hulp
tijdens ...

Leerders:
Onzekerheid!!

Noodzaak ook:
vangnetten
bouwen. Hoe te
komen tot een
een resultaat?

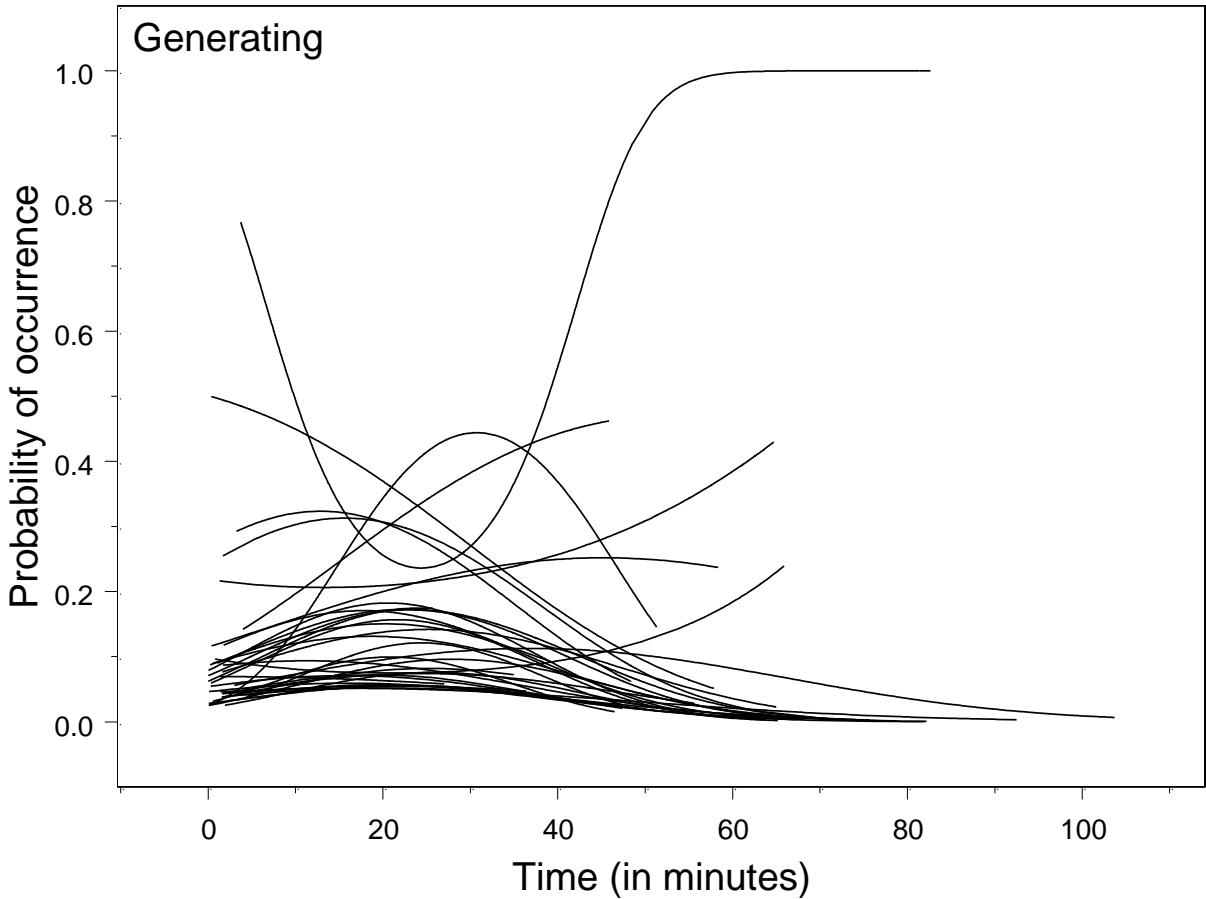
Kennisbasis

Academisch schrijfproces

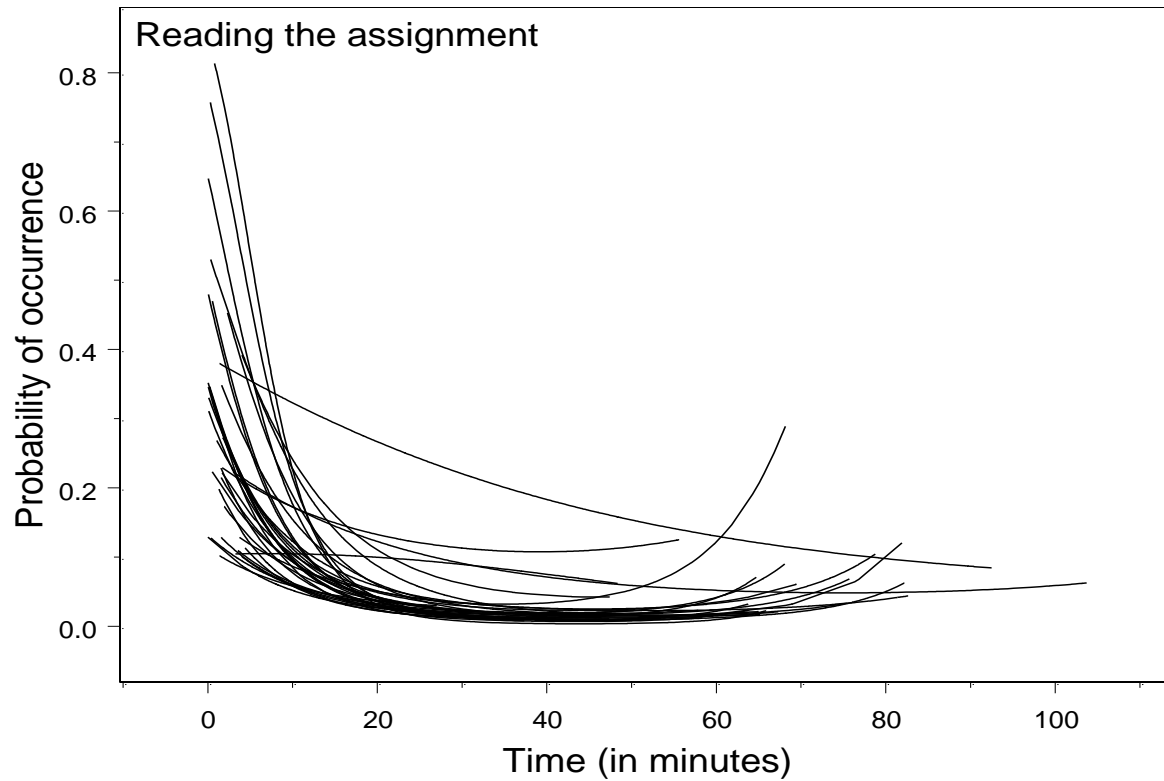

De moeilijkheden bij schrijven op basis van bronnen

Observatie: Grote variatie tussen schrijvers

Observatie: individuele variatie

Proces: Componenten & Fase 1 in het proces interacteren

	1e deel
Lezen van de documentatie en taak	+
Zelfinstructies	
Goal setting	--
Genereren van ideeën	
Structureren van ideeën	--
Tekstproductie	
Herlezen eigen tekst	
Evalueren eigen tekst	+
Reviseren eigen tekst	--

Proces: Componenten & Fase 1-2 in het proces interacteren

	1e deel	2 ^e deel
Lezen van de documentatie en taak	+	--
Zelfinstructies		
Goal setting	--	+
Genereren van ideeën		+
Structureren van ideeën	--	+
Tekstproductie		
Herlezen eigen tekst		
Evalueren eigen tekst	+	--
Reviseren eigen tekst	--	--

Doelen stellen
Monitoren
Bijstellen/bijregelen/tijdig
afwisselen

het proces

2^e
deel

3^e
deel

--

+

Lezen van de documentatie en
taak

Zelfinstructies

Goal setting

Genereren van ideeën

Structureren van ideeën

Tekstproductie

Herlezen eigen tekst

Evalueren eigen tekst

Reviseren eigen tekst

**Vaardigheden:
Leren lezen,
structureren,
integreren,
formuleren, reviseren**

--

--

Basisactiviteiten: bronnen lezen

Selecterend lezen van bronnen

Organiserend lezen

Integrerende productie

Dat zijn dingen die niet vanzelf gaan, die niet vanzelf
verworven worden

Effectieve processen: afwisselen Martinez et al, 2015

Integrerend lezen

alterneren, verbindend tussen bronnen

Schrijven

alterneren tussen bronnen en 'tekst-in-wording'

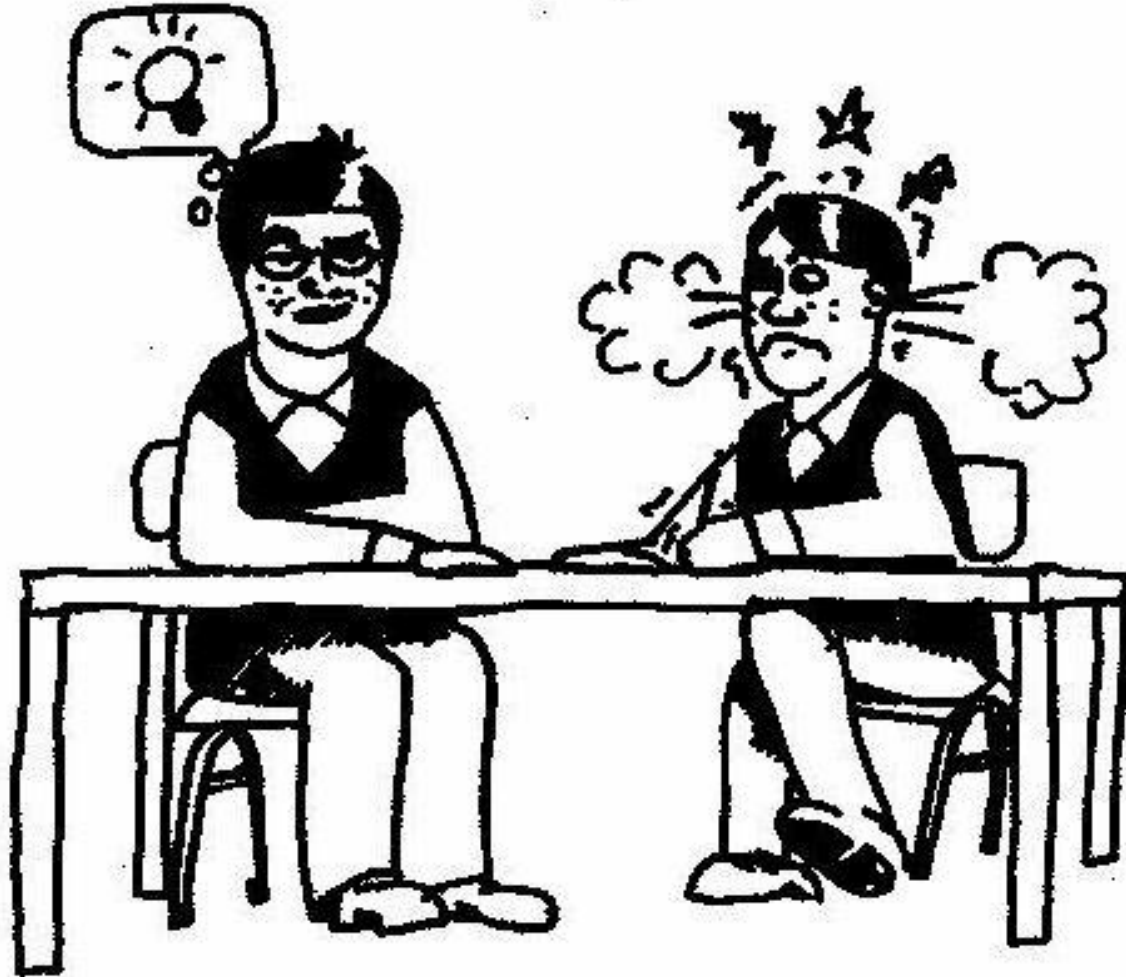
Reviseren tijdens en na:

alterneren tussen tekst, tekst-in-hoofd-revisies

Kennisbasis

Academisch schrijven; didactisch onderzoek

BART

Houd rekening met
schrijfprocesstijlen

Houd rekening met
onderwijsdoel: schrijven
versus kennis

Schrijfstrategieën

Revisiestrategievoorkeur

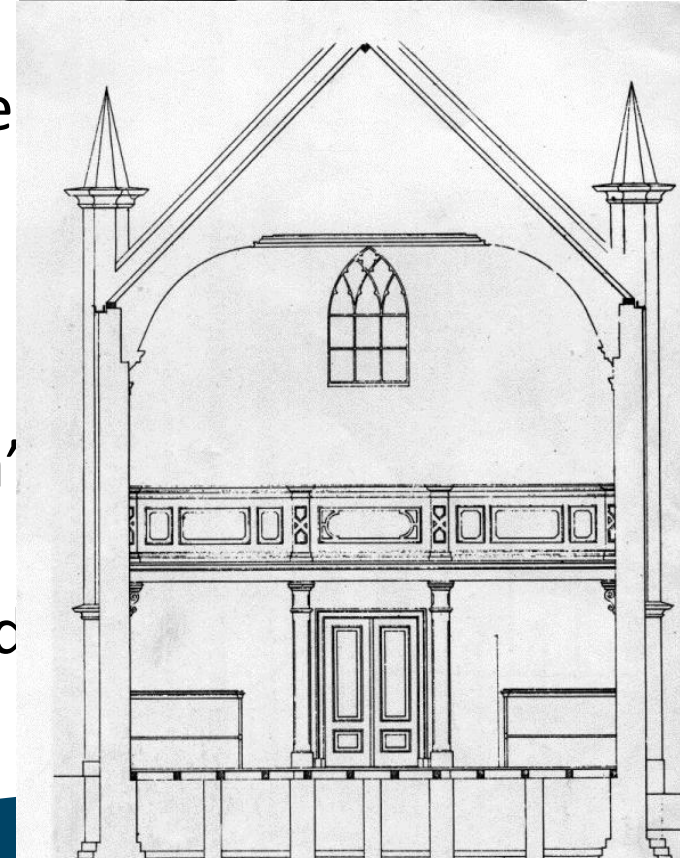
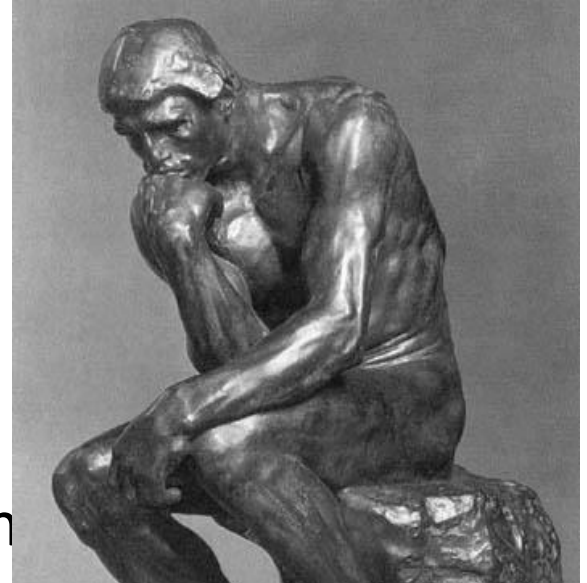
Denken komt op gang *door* het schrijven (in een
dialog met tekst)

Produceren van stukken tekst, versies, en
herschrijven, selecteren etc.

Planningstrategievoorkeur

Eerst plannen: aantekeningen, schema's
schrijven

Relatief weinig revisie tijdens tekstproc

Twée condities

Reviséerdersconditie

Plannersconditie

Aselecte toewijzing aan condities

Schrijven voor beeldhouwers

1. Schrijf een 'ontdekversie' van een verhaalrecensie
2. Lees die versie, check m.b.v. gegeven criteria (argumentatief en retorisch); her-denk, selecteer
3. Schrijf de uiteindelijke tekst

Schrijven voor ingenieurs

1. Vul een planningschema in; schrijf eerste versie
2. Check eerste versie tekst met planningschema m.b.v. gegeven criteria (argumentatief, retorisch)
3. Schrijf uiteindelijke tekst

Writing Style Inventory

‘Als mijn tekst klaar is, begin ik met herlezen en herzien: er kan dan nog erg veel veranderen.’

(Revising scale, $\alpha = .73$)

‘Ik maak altijd eerst een schema voor ik begin te schrijven’.

(Planning scale, $\alpha = .76$)

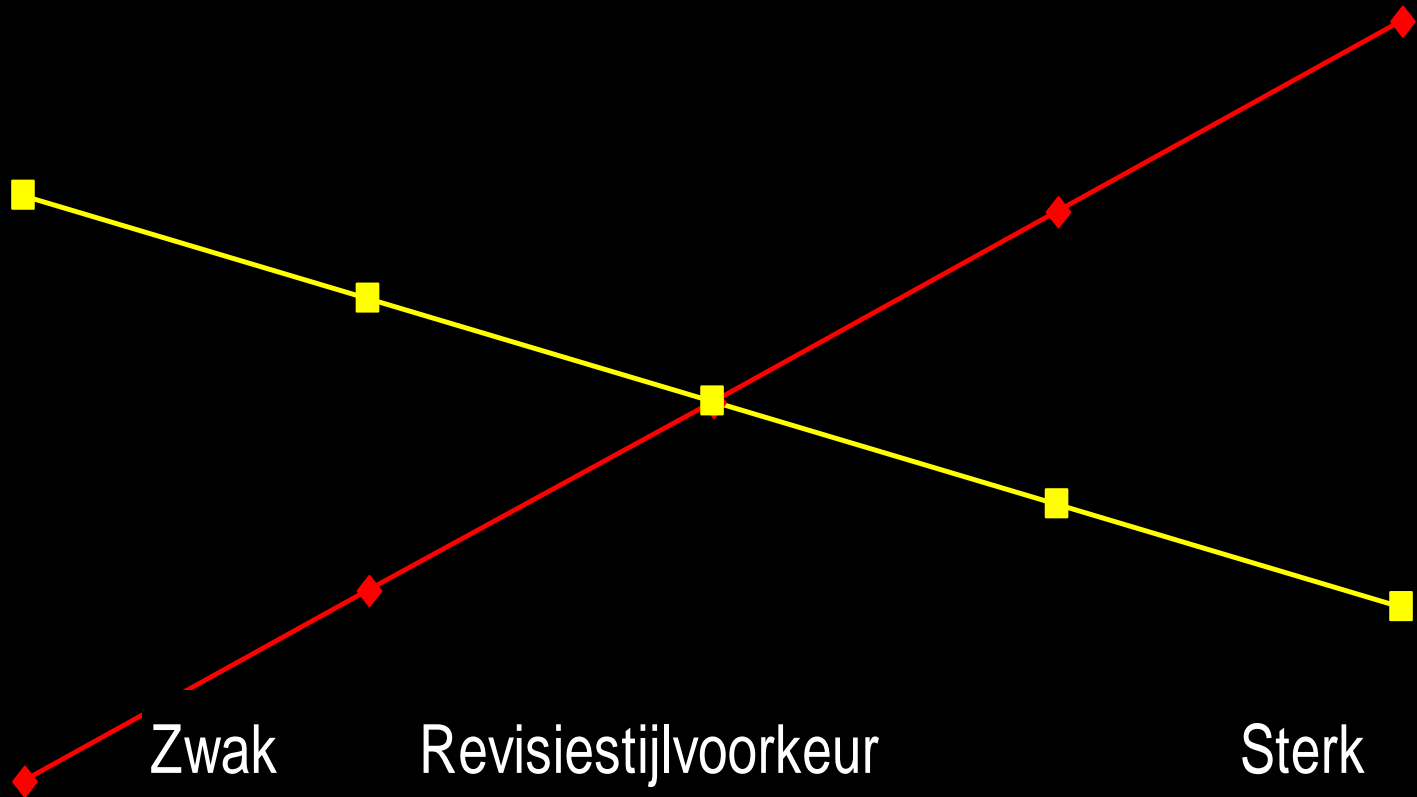
Resultaten

“Writing to Learn”

Onderwijsdoel: begripsvorming, bijvoorbeeld:
een literaire tekst, een geschiedenis hoofdstuk, een maatschappelijk
vraagstuk

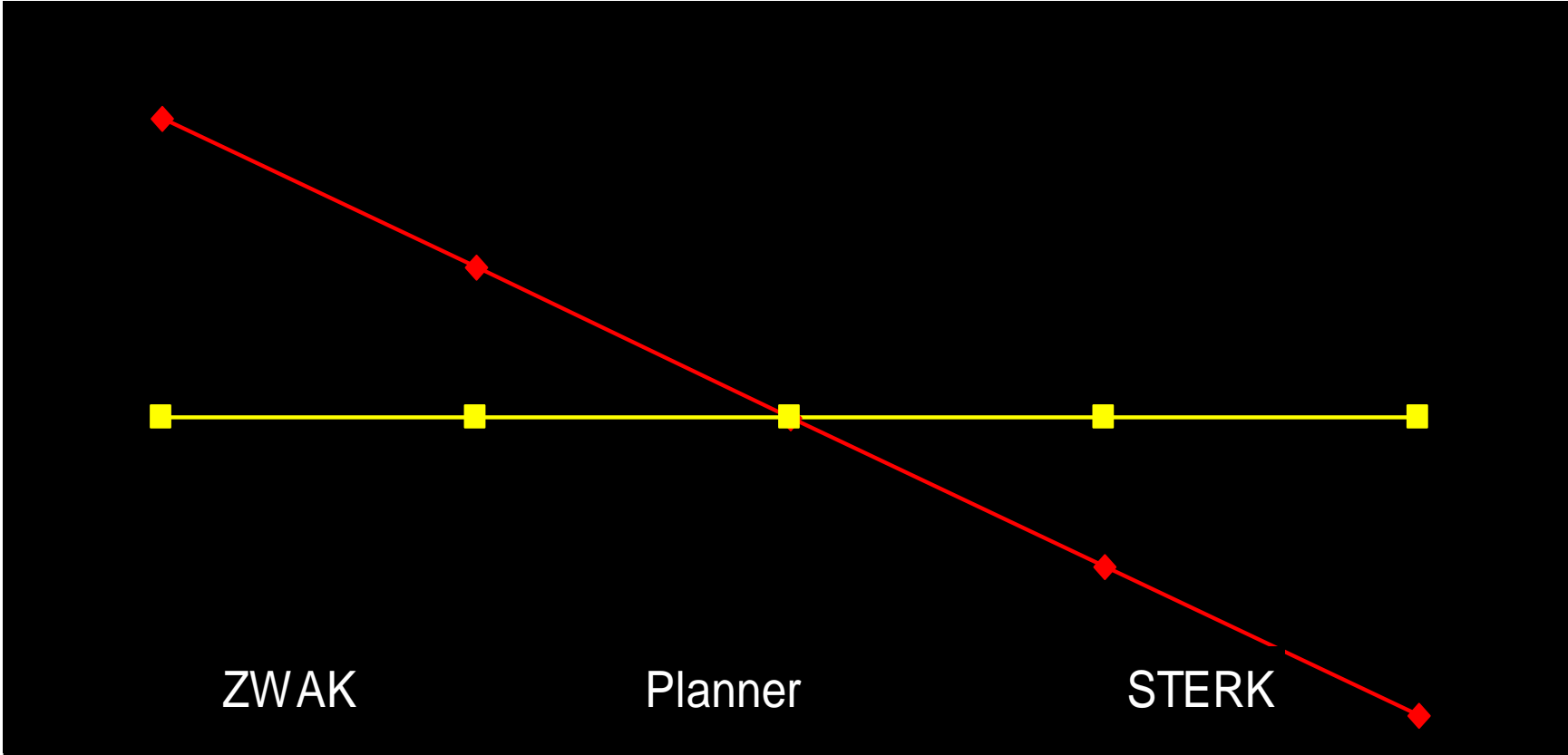
◆ Schrijven via revisie ■ Schrijven via plannen

Vakinhoudelijke
opbrengst

◆ Writing by Revising   ■ Writing by Planning

Quality of subject Learning

ZWAK

Planner

STERK

Dus...als je schrijven gebruikt voor *begripsvorming/verwerven van kennis*, creëer dan opties

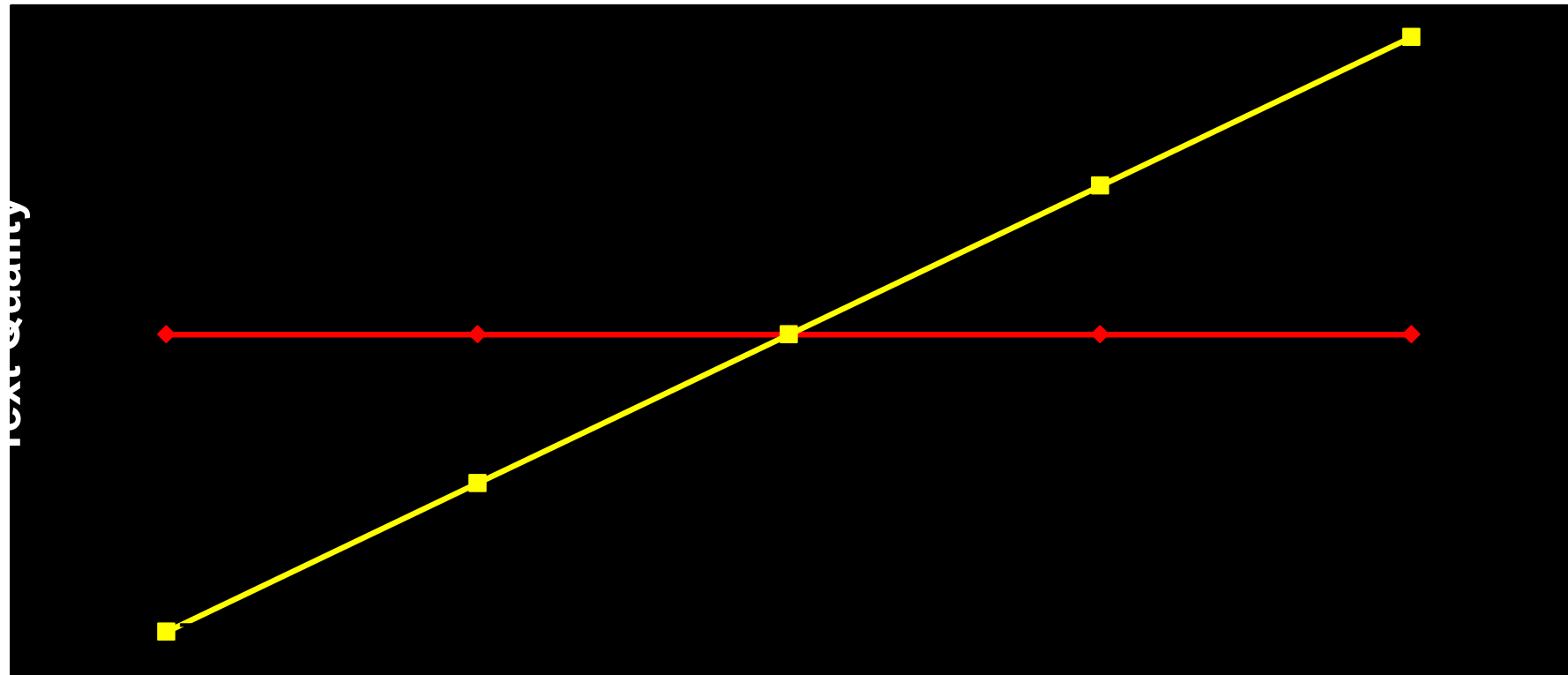
Type	Plan	Exploreer/ Reviseer
Planner	X	
Non-planner		X
Revisor		
Non-revisor		

Dus...als je schrijven gebruikt voor *begripsvorming/verwerven van kennis*, creëer dan opties

Type	Plan	Exploreer/ Reviseer
Planner	X	
Non-planner		X
Revisor		X
Non-revisor	X	

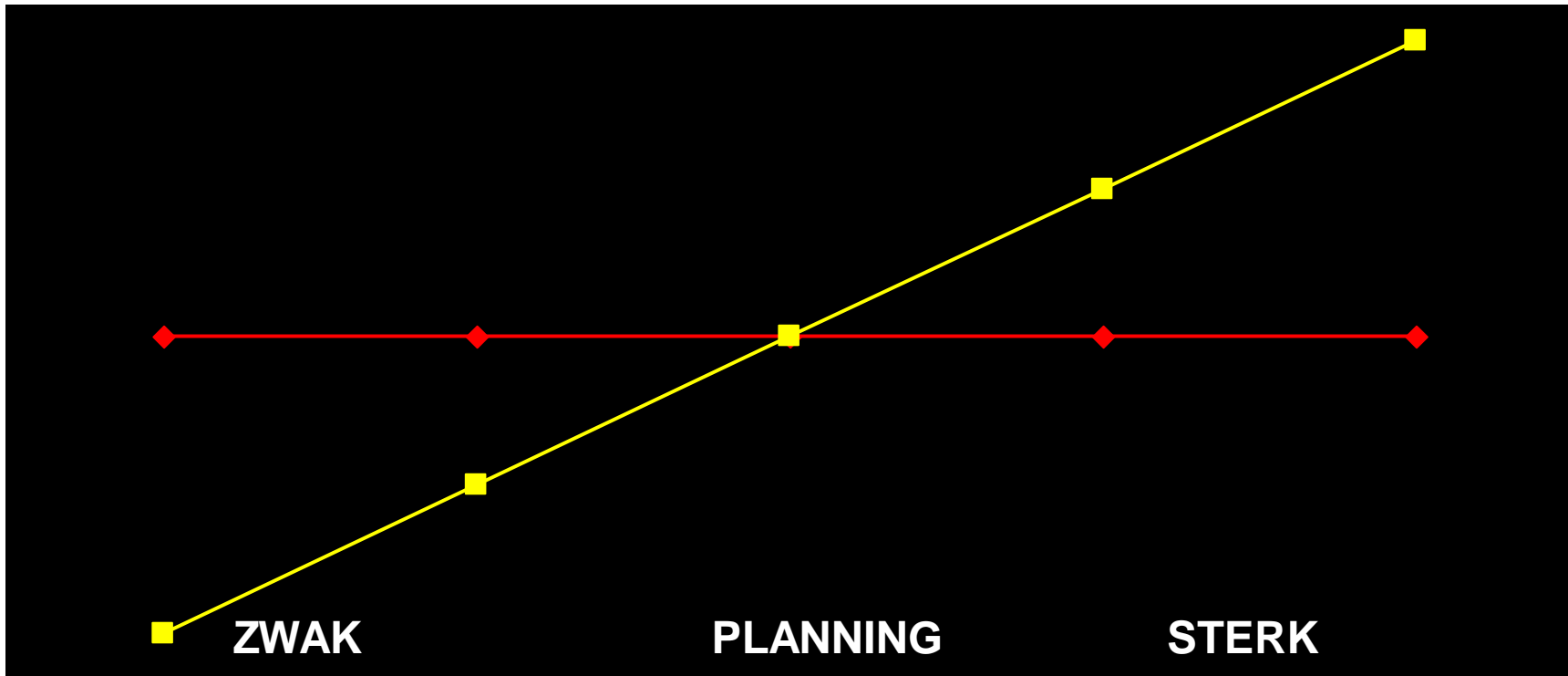
Learning to Write Texts

Onderwijsdoel: verbeter de tekstkwaliteit/schrijfvaardigheid

◆ Writing by Revising   ■ Writing by Planning

Tekst quality

Dus?

Indien een uitgesproken schrijfprocesstijl?

Beste tekstkwaliteit via **PLANNING**

Indien geen uitgesproken schrijfprocesstijl?

Beste tekstkwaliteit via

EXPLORATIEF SCHRIJVEN/REVISEREN

2. Bied een vangnet

Basistechniek: strategie

Treatment	Number of studies	Weighed mean effect
Process approach	21	.32
Explicit teaching		
Grammar	11	-.32
Sentence Combining	5	.50
Strategy Instruction	20	.82
Summarization	4	.80
Scaffolding students' writing		
Prewriting	5	.32
Inquiry	5	.32
Collaborative writing	7	.75
Study of models	6	.25
Setting product goals	5	.70
Alternative mode: Word processing	18	.55

Treatment	Number of studies	Weighed mean effect	
Process approach	21	.32	
Explicit teaching (leerstof)			
Grammar	11	-.32	
Sentence Combining	5	.50	
Strategy Instruction	20	.82	
Summarization	4	.80	
Scaffolding students' writing			
Prewriting	5	.32	
Inquiry	5	.32	
Collaborative writing	7	.75	
Study of models	6	.25	
Setting product goals	5	.70	
Alternative mode: Word processing	18	.55	

3. Geef inzicht in processen van strategieën

Laat studenten naar processen kijken ('modellen')

[show, don't tell]

Onderzoek Mariet Raedts (Antwerpen)

Observerend leren versus Oefenen

Observerende studenten zagen hoe andere studenten de oefeningen hardop denkend maakten (video)

Demonstratie van zo'n video

De tekst nalezen

Isabelle (schrijver 1)
An (schrijver 2)

Resultaat

Studenten die de cruciale fasen hadden bekeken en geëvalueerd in plaats van geoefend schreven *betere teksten*

Situering onze cursus

Schakelstudenten: professionele BA

calliope

- Schrijven in het Nederlands
- Writing in English
- Écrire en français
- Author login

calliope

Universiteit Antwerpen

- Schrijven in het Nederlan
- Writing in English
- Ecrire en français

Calliope is a multilingual online writing center with a focus on academic, business and technical communication. It is a modular platform where students can enhance their professional writing skills.

In collaboration with:

→ Notuleren

Algemene vaardigheden

Strategische communicatie

→ Crisiscommunicatie

Tekstsoorten | conventies en componenten

→ Brieven: BIN-norm

→ Lay-out

Academisch schrijven

→ Onderzoeksplan

→ Abstract

→ Syntheseschrijven

→ Methode

→ Resultatensectie kwantitatief onderzoek

→ Resultatensectie kwalitatief onderzoek

Nederlands voor anderstaligen

University of Warsaw

Online;
theorie en
oefening

calliope

Syntheseschrijven

[Home](#) [Modules](#) [About](#)[Inleiding](#)[Theorie](#)[Oefeningen](#)

Strategie

Leerdoelen

In deze blended learning module leer je hoe je een goede synthese schrijft. Op het einde van deze module ben je in staat om:

- de verschillende soorten syntheses te herkennen;
- de 6 stappen in het syntheseproces te herkennen en toe te passen;
- de bronteksten verkennend te lezen;
- relevante info uit de bronteksten te selecteren, groeperen en relateren;
- info te integreren tot een conclusie;
- op basis van bronteksten een eigen synthese te schrijven;
- je synthese te reviseren aan de hand van een checklist.

Studiebelasting

De gemiddelde doorlooptijd van deze module is 4 uur. Op die tijd hebben de meeste studenten de theorie verwerkt en de oefeningen doorgenomen.

Doelpubliek

De module is in de eerste plaats ontwikkeld voor schakelstudenten Meertalige Professionele

Syntheseschrijven

Home Modules About

Oefeningen

Strategie

Inleiding

Soorten syntheses

Synthese in stappen

- Begrijpen
- Selecteren
- Organiseren
- Integreren tot een conclusie
- Schrijven
- Reviseren

Volgens Van Dale is synthese "de verbinding van verschillende elementen tot een hogere eenheid".

In de context van academisch schrijven houdt syntheseschrijven in dat je op basis van een aantal bronteksten een nieuwe tekst schrijft. Je **combineert** dus bepaalde inhoud van **verschillende bronnen** om **tot een eigen tekst** te komen.

Vaak wordt synthese gezien als een synoniem voor samenvatting. Een synthese is echter **meer dan een samenvatting** van de verschillende bronnen. Om een goede academische synthese te schrijven moet je een stapje verder gaan. Het is namelijk belangrijk om op zoek te gaan naar de **relatie tussen de verschillende bronnen** en die relatie expliciet naar voren te laten komen in je synthesesewerk.

Lezen

Selecteren

Organiseren

Integreren

- Integreren 2

Schrijven

- Schrijven 2

Organiseren

Dit zijn de samenvattingen van 3 bronteksten die pleiten voor het behoud van het tropisch regenwoud:

González Sevilla (2002):

- Het tropisch regenwoud vormt het woongebied van verschillende inheemse volkeren. Hun habitat moet beschermd worden.
- Het regenwoud is van groot ecologisch belang, het is de groene long van de aarde.

Frost (2008):

- Regenwoud herbergt een enorme diversiteit aan fauna en flora. Het vormt het laatste toevluchtsoord voor verschillende met uitsterven bedreigde dieren.
- In het woud zijn ook veel medicinale planten.
- Het regenwoud is al eeuwen de thuis van inheemse volkeren.

Klinsmann (2005):

- In het woud groeien veel planten met een medicinale werking. Ze kunnen gebruikt worden voor het bestrijden van o.a. malaria en kanker.
- Het tropisch regenwoud is van groot belang voor de zuurstofproductie van de aarde.
- Het woud wordt gekenmerkt door zijn rijke fauna en flora.

Zoals je al zag in de theorie is het aan te raden om de verschillende argumenten voor het behoud van het regenwoud te ordenen per thema in plaats van per bron. Geordend per thema, krijg je volgend lijstje:

Argumenten om het regenwoud te beschermen:

- Woongebied van inheemse volkeren (González Sevilla, 2001; Frost, 2008)
- Rijke fauna en flora (Frost, 2008; Klinsmann, 2005)
- Zuurstofproductie (González Sevilla, 2001; Klinsmann, 2005)
- Medicinale planten (Frost, 2008; Klinsmann, 2005)

Frost (2008):

- Regenwoud herbergt een enorme diversiteit aan fauna en flora. Het vormt het laatste toevluchtsoord voor verschillende met uitsterven bedreigde dieren.
- In het woud zijn ook veel medicinale planten.
- Het regenwoud is al eeuwen de thuis van inheemse volkeren.

Klinsmann (2005):

- In het woud groeien veel planten met een medicinale werking. Ze kunnen gebruikt worden voor het bestrijden van o.a. malaria en kanker.
- Het tropisch regenwoud is van groot belang voor de zuurstofproductie van de aarde.
- Het woud wordt gekenmerkt door zijn rijke fauna en flora.

Zoals je al zag in de theorie is het aan te raden om de verschillende argumenten voor het behoud van het regenwoud te ordenen per thema in plaats van per bron. Geordend per thema, krijg je volgend lijstje:

Argumenten om het regenwoud te beschermen:

- Woongebied van inheemse volkeren (González Sevilla, 2001; Frost, 2008)
- Rijke fauna en flora (Frost, 2008; Klinsmann, 2005)
- Zuurstofproductie (González Sevilla, 2001; Klinsmann, 2005)
- Medicinale planten (Frost, 2008; Klinsmann, 2005)

Probeer zelf eens de tussenstappen uit te voeren die nodig zijn om van een ordening per bron naar een ordening per thema te komen.

In dit filmpje tonen we je een mogelijke oplossing. Probeer eerst zelf de denkoefening te maken alvorens je het filmpje bekijkt.

Feedback
via filmpje

Lezen
Selecteren
Organiseren
Integreren
- Integreren 2
Schrijven
- Schrijven 2

Strategie
getoond
via film

Integreren

In een filmpje zie je zo meteen 2 Spaanse studenten die bezig zijn met een syntheseopdracht op basis van 2 bronteksten. Ze hebben deze 2 teksten gelezen, ze hebben de belangrijke info geselecteerd en hebben de verschillende argumenten gegroepeerd en gerelateerd. In het filmpje proberen de studenten de info te integreren om tot een conclusie te komen.

Lees eerst de 2 [bronteksten](#). Bekijk daarna het [filmpje](#) (in de commentaren bij het filmpje staat hoe je de ondertiteling moet aanzetten). Let goed op de samenwerking tussen de 2 studenten en de verschillende denkstappen die ze maken om tot een integratie te komen.

Probeer na het bekijken van het filmpje onderstaande vragen te beantwoorden.

Vraag 1: Er zijn 3 grote momenten waarop de studenten een conclusie (proberen te) formuleren. Waar kan je die momenten situeren? En hoe komen de studenten tot de conclusies?

Oplossing

Vraag 2: De studenten hebben in eerdere fases de teksten al gelezen en aantekeningen gemaakt. Baseren de studenten zich tijdens hun bespreking op hun aantekeningen of halen ze de originele teksten er terug bij?

Oplossing

Uitgangspunten meer praktisch

‘Ontwerpprincipes’: toegelicht

Ontwerpprincipes

3-5 uitgangspunten, gedeeld door de opleiding

Uitgangspunten

Wat moet een student weten om zijn schrijfvaardigheid te verbeteren?

1. Inzicht in eigen denk- en schrijfprocessen
2. Inzicht in de eigen kwaliteiten van schriftelijke communicatie

1. Eigen denk- en schrijfprocessen

Kennis van eigen processen / aanpakken

Wordt betekenisvol in het licht van wat anderen doen
(‘dat wat ook kan’)

Belangrijkste leeractiviteiten:

1. Kijk en vergelijk
2. Kies richting

1. Processen: Kijk en vergelijk, kies richting

Wat heb je nodig?

‘Objecten’ of ‘Producties’

Schrijfprocessen van de student zelf

Schrijfprocessen van anderen

Kijk en vergelijk Objecten. Voorbeeld 2

Studenten vullen een schrijfprocesvragenlijst (qualtrix) in
Terugkoppeling: eigen scores, en gemiddelden van de groep

Leeractiviteit:

kijken, vergelijken

waar sta ik

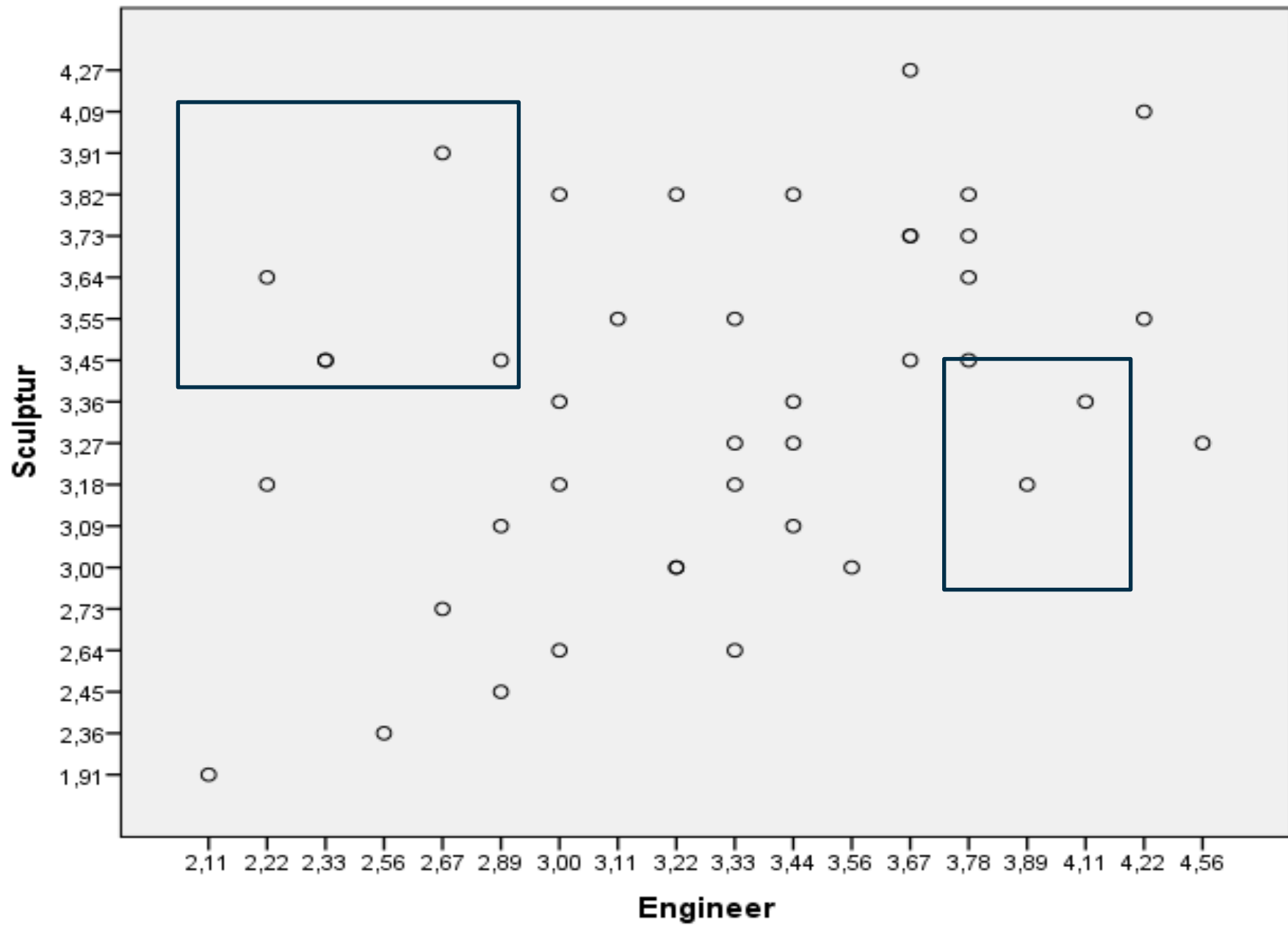
waar wil ik heen?

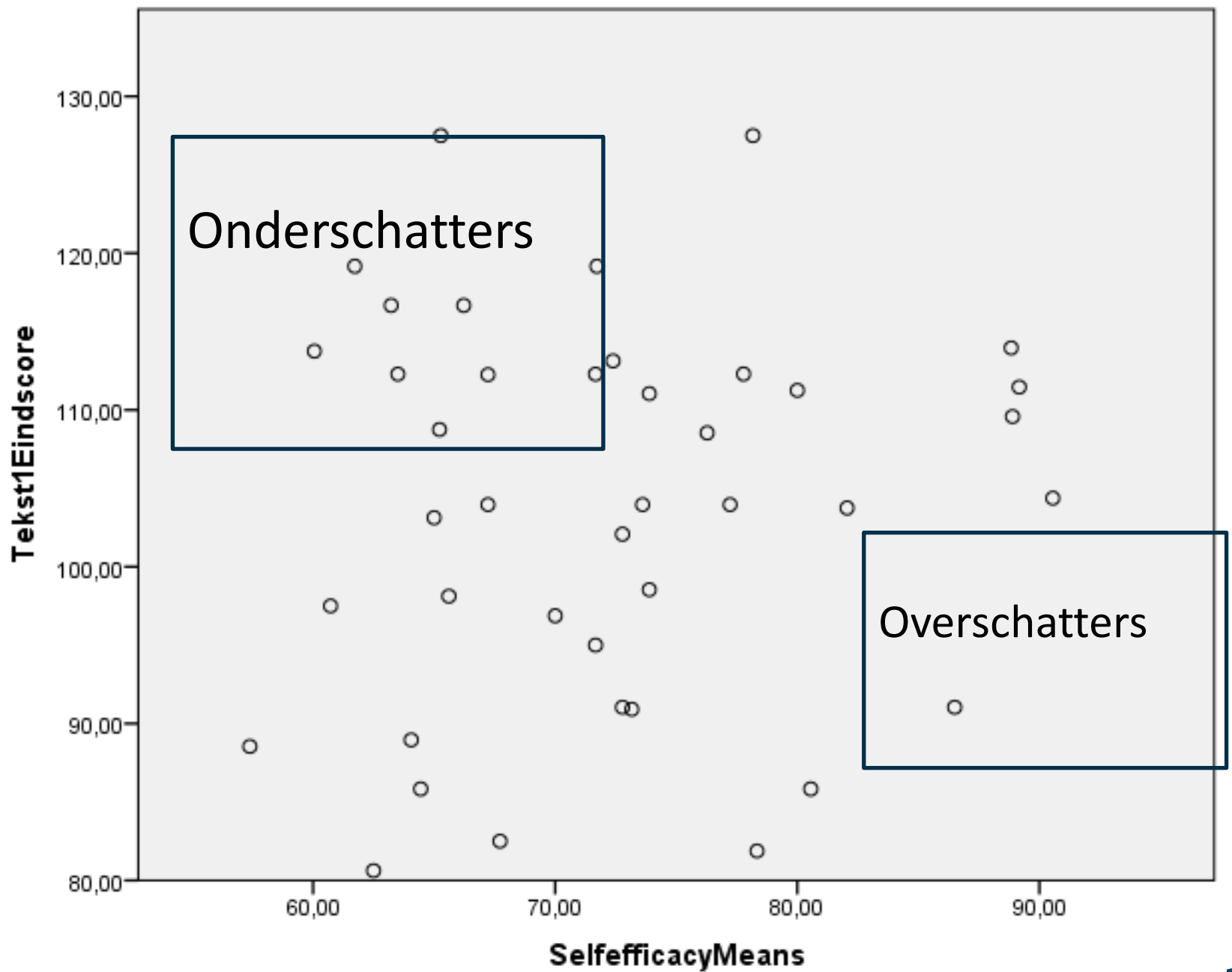
In onze cursus: schrijf een kort paper

Dat is: presenteer data, interpreteer, concludeer

	N	Min	Max	M	SD
Start essay AS-text scales (50-150)	51,00	79,38	127,50	102,12	12,28
Style: Sculptur (1-5)	41,00	1,91	4,27	3,33	0,48
Style: Engineer (1-5)	41,00	2,11	4,56	3,27	0,59
Writing Attitude Cognitive (1-5)	41,00	1,43	4,79	2,99	0,63
Writing Attitude Affective (1-5)	41,00	2,00	4,56	3,41	0,61
Writing Attitude Evaluative (1-5)	41,00	2,13	4,25	3,27	0,51
Transmission: Academic Clerc (1-5)	41,00	1,29	3,86	2,47	0,50
Transaction: Constructive Writer (1-5)	41,00	2,85	4,46	3,56	0,35
Selfefficacy(0-100)	41,00	57,39	90,56	72,17	8,74

1. Objecten, producties: voorbeeld 2

Studenten vullen schrijven een gestructureerde abstract voor een scriptie;
Nemen het proces op (screenfilm)

Na groepsfeedback: herschrijven van het abstract
Nemen het herschrijfproces op (screenfilm)

Schrijven een onderzoekspaper: presenteer de data, interpreteer, concludeer
Wisselen papers uit binnen de groep

(Optie in volgende cursus: schrijf een paper op basis van zes individuele dataverzamelingen)

Leeractiviteit:

kijken, vergelijken
waar sta ik
waar wil ik heen?

In onze cursus: schrijf een korte paper

Dat is: presenteer doel, onderzoeksvraag, data, interpreteer, concludeer

Kijk en vergelijk Objecten. Voorbeeld 3

Studenten schrijven halverwege de cursus een synthesetekst op basis van drie bronnen

Schrijfproces wordt opgenomen ('keylogging') met een UA-software programma (inputlog)

Studenten lezen hun data uit (grafiek productie)

Schrijf een korte paper over het schrijfproces; zet hem af tegen je startpaper

Leeractiviteit:

kijken, vergelijken

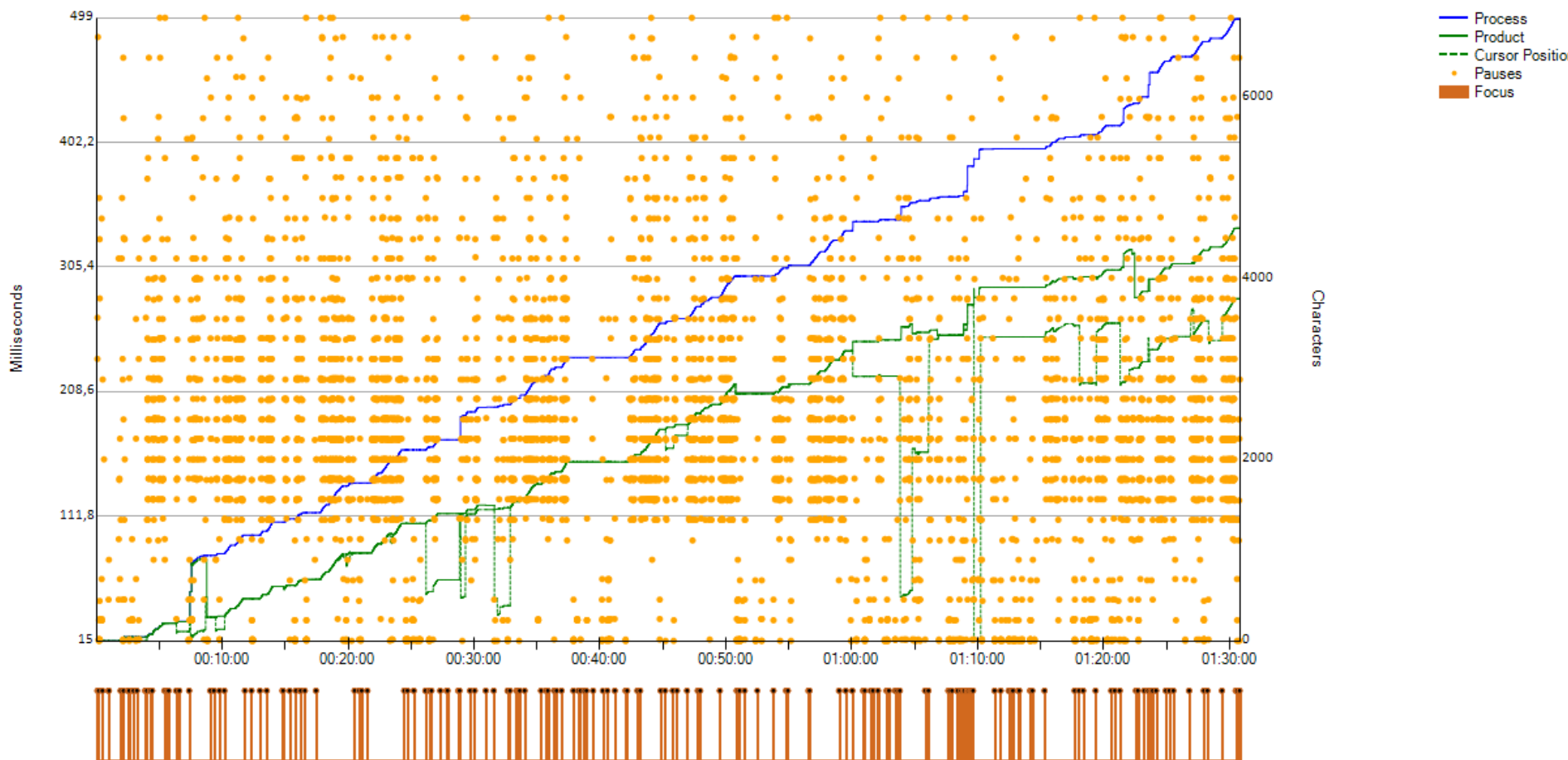
waar sta ik

waar wil ik heen?

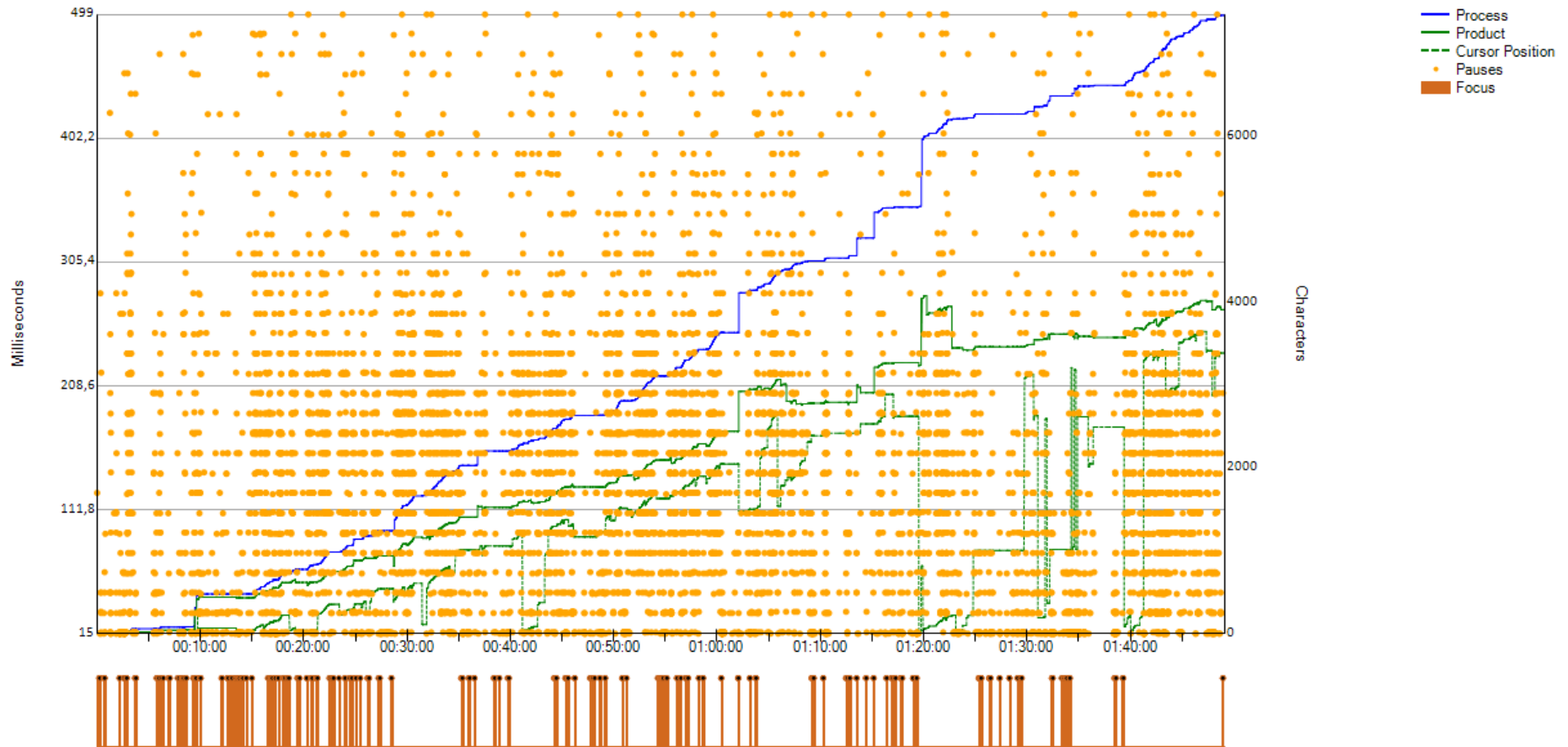
Toekomst

Vergelijk de processen binnen je team van zes: schrijf paper

Amélie

Axel

2. Eigen schrijfkwaliteiten

Kennis van kwaliteit eigen teksten

Kennis van kwaliteit van eigen tekstdelen

Wordt betekenisvol in het licht van wat anderen doen ('dat wat ook kan'): tekstschalen

Belangrijkste leeractiviteiten:

1. Kijk en vergelijk
2. Kies richting

Kijk en vergelijk Objecten.

Wat heb je nodig?

‘Objecten’ of ‘Producties’

Teksten/tekstdelen/tekstfuncties van jezelf

Idem: van anderen

1. Kijk en vergelijk Objecten. Voorbeeld 1

Studenten leveren hun eindpaper van de vorige cursus in
Paper wordt beoordeeld door twee docenten; globaal
Aan de hand van tekstscales
Scores: tussen 70-130; een gemiddelde tekst: ca 100

Terugkoppeling:
De individuele score (gemiddelde twee lezers)
Vijf representatieve teksten (scores 70-85-100-115-130)

Leeractiviteit:
kijken, vergelijken
waar sta ik
waar wil ik heen?

In onze cursus: schrijf een korte positiepaper; waar sta je, waar ga je heen in deze cursus.

Dat is: presenteer data, interpreteer, concludeer

Kijk en vergelijk Objecten. Voorbeeld 2

Studenten schrijven halverwege de cursus een diagnostische tekst (synthesetekst)

Zelfde procedure als starttekst van de cursus (schaalfeedback)

Paper wordt beoordeeld door twee docenten; globaal
Aan de hand van tekstschalen
Scores: tussen 70-130; een gemiddelde tekst: ca 100

Terugkoppeling:

De individuele score (gemiddelde twee lezers)
Vijf representatieve teksten (scores 70-85-100-115-130)

Leeractiviteit:

kijken, vergelijken
waar sta ik
waar wil ik heen?

In onze cursus: schrijf een korte positiepaper; waar sta je, waar ga je heen in deze cursus.

Dat is: presenteer data, interpreteer, concludeer

Kijk en vergelijk Objecten. Voorbeeld 3

Studenten schrijven elke week 1-2 teksten, in de eerste zes colleges: 1 korte tekst in het college zelf

Feedback: (1) een van de leden van het team krijgt feedback van de docent (lezersfeedback, zoveel als mogelijk) (binnen twee, drie dagen)

(2) alle teamleden krijgen feedback van twee teamleden ('feedforward')

Teamleden delen de feedback, kijken en vergelijken de eigen teksten met de tekst die feedback kreeg, en ieder stelt individueel een herschrijfplan op, en herschrijft.

Pffft!
Het werd tijd!!

Ik heb wel
een paar
vragen!!

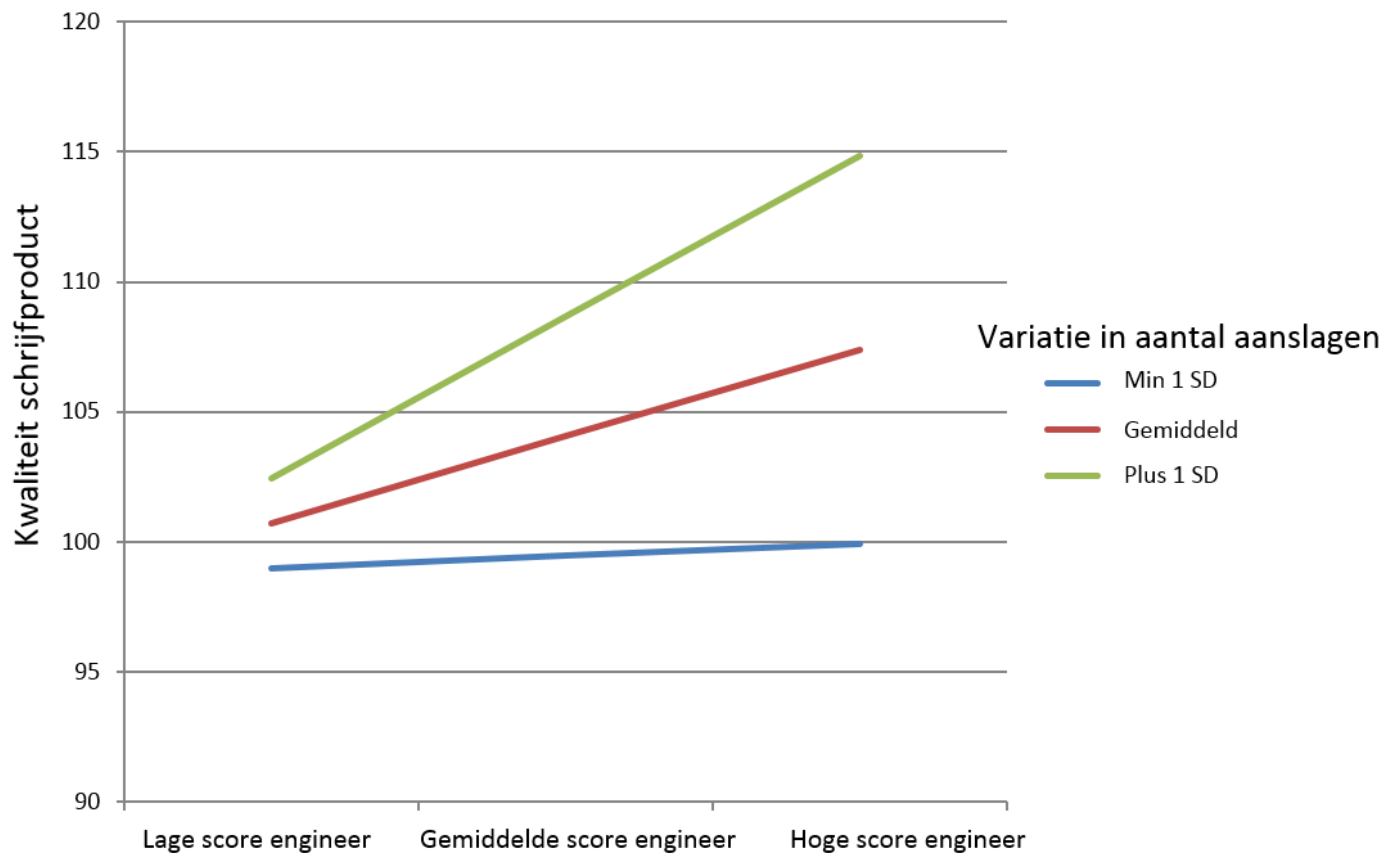

BIRT

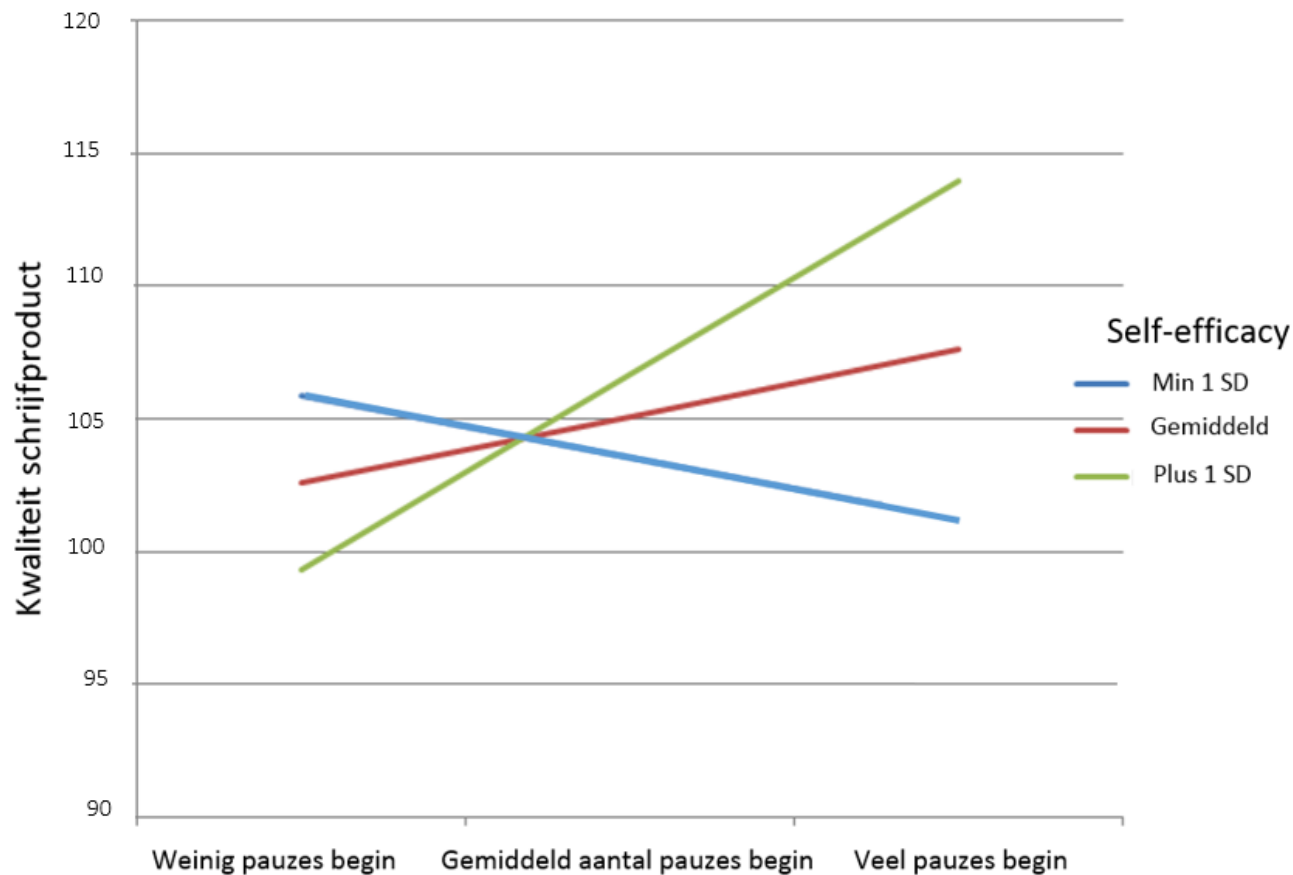
Resultaten

4. Relaties schrijfproces - schrijfproduct - schrijverskenmerken

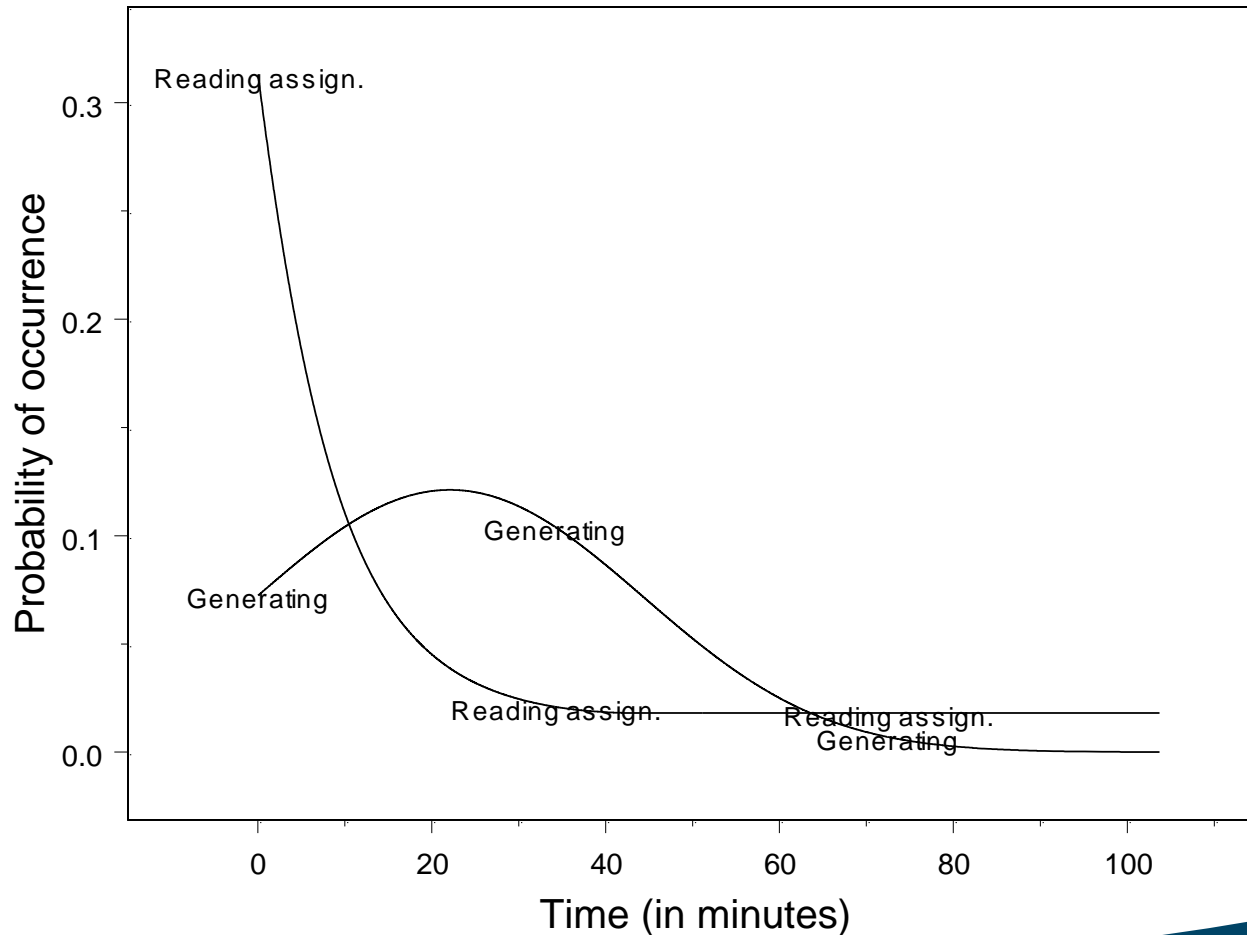

Resultaten

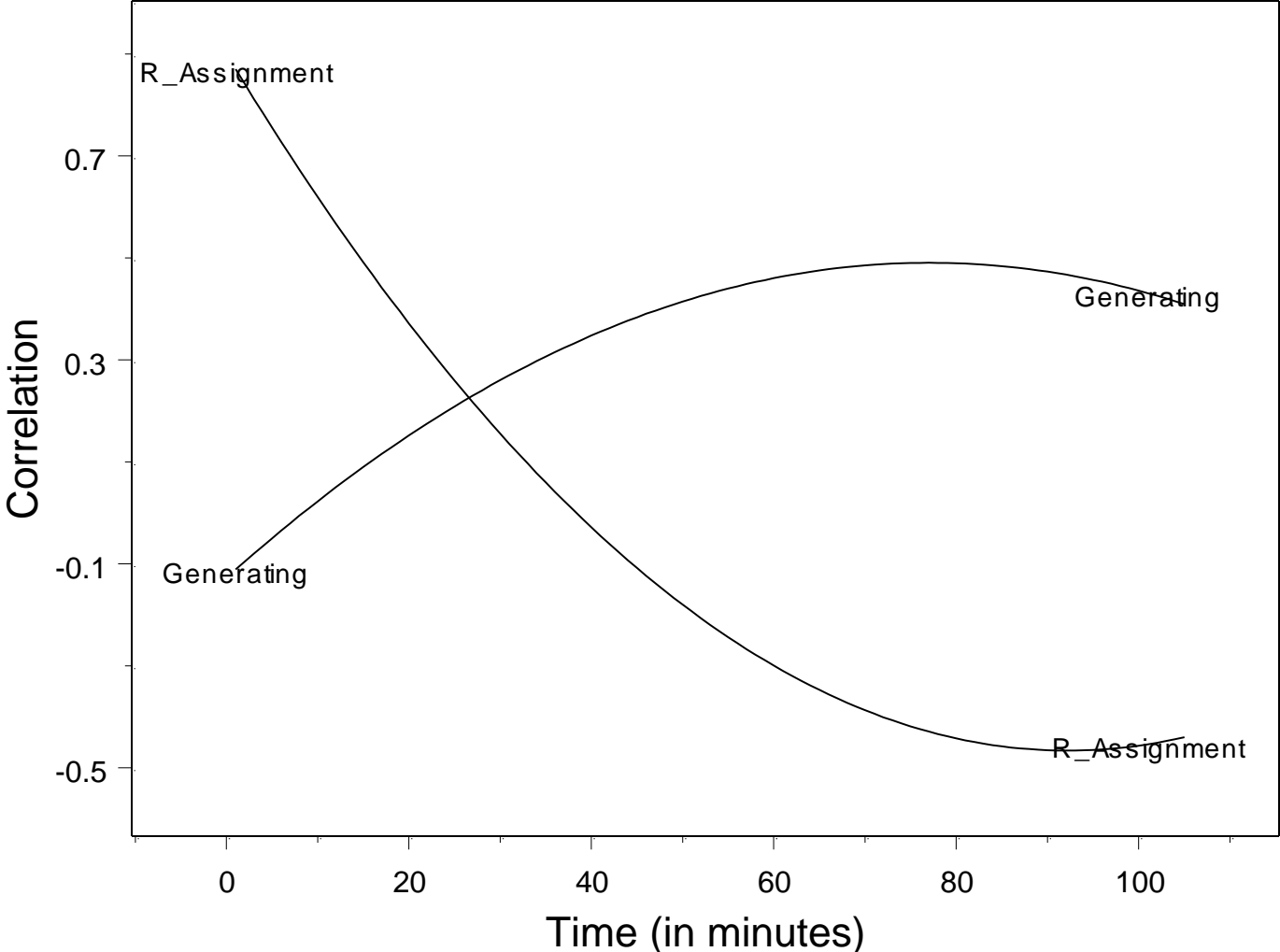
4. Relaties schrijfproces - schrijfproduct - schrijverskenmerken

Observatie: Frequentie van activiteiten verschilt per fase

Observatie: Correlatie tussen proces & tekstkwaliteit varieert

Strategie-instructie: componenten

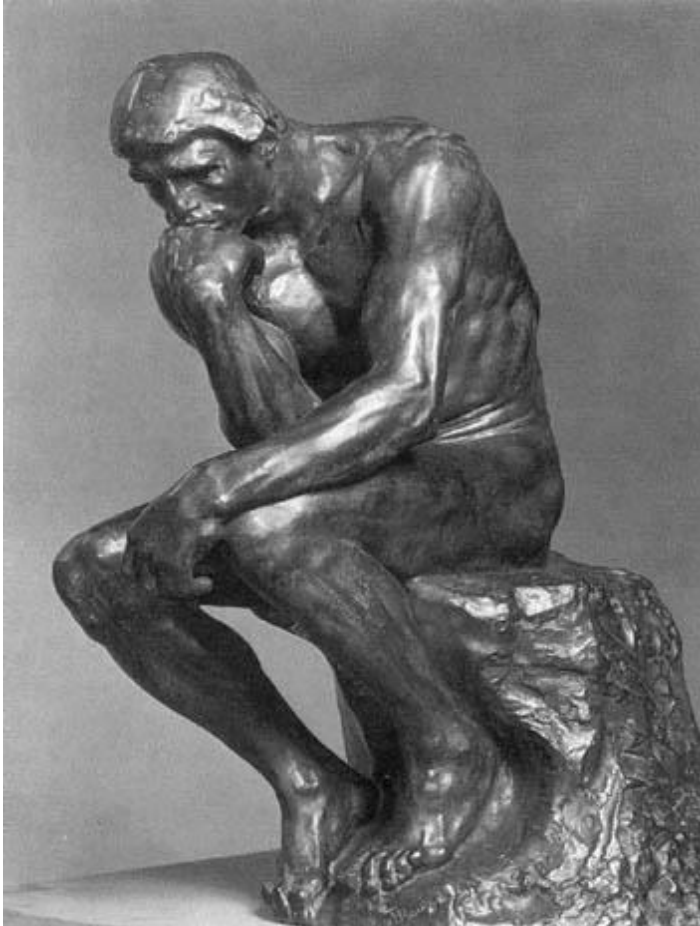
Strategie:

- Stappen/ items om een tekst te produceren: wat moet je doen om tot een goede samenvatting te komen?

Instructie:

- Onderwijs de stappen (directe instructie)
- Modeleer de stappen
- Voorzie in samenwerkend leren: oefenen
- Voorzie in individuele oefeningen

Beeldhouwers

Ingenieurs

